

СТРУКТУРА ВОДОКОРИСТУВАННЯ ВОДОГОСПОДАРСЬКИХ ДІЛЯНОК РІЧКИ ДНІСТЕР ВІД ГИРЛА РІЧКИ СЕРЕТ ДО ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ

Кузик І.Р., Чеболда І.Ю.

kuzyk@tnpu.edu.ua, chebolda1@gmail.com

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Within the studied territory – two water management plots of the Dniester River, from the city of Mohyliv-Podilskyi to the state border of Ukraine – the total water intake in 2024 amounted to 55,77 million m³ of water. In the area of the studied water management plots, 85% of water intake comes from surface sources. The water is used for industrial (66%), drinking and sanitary (27%) needs and for irrigation (6%). The total volume of water discharged within the studied territory in 2024 was about 32,7 million m³ of water. During the year, 31,2 million m³ of wastewater was discharged into surface water bodies in the territory of two water management plots. Of this, 70% falls into the category of normatively clean and 28% is treated at treatment facilities.

Key words: water use, wastewater, water treatment, water management plots.

Відповідно до статті 13¹ Водного кодексу України [1] в межах держави виділяють 9 річкових басейнів: Дніпра, Дністра, Дунаю, Південного Бугу, Дону, Вісли, Причорномор'я, Приазов'я і Криму. У 2017 Міністерство екології та природних ресурсів України у межах чотирьох річкових басейнів виділило 13 суббасейнів: у Дніпра (Верхній Дніпро, Середній Дніпро, Нижній Дніпро, р. Прип'ять, р. Десна); Дунаю (р. Тиса, р. Прут, р. Сірет; Нижній Дунай); Дону (р. Сіверський Донець; Нижній Дон); Вісли (р. Західний Буг, р. Сян) та 132 водогосподарські ділянки [10].

У басейні річки Дністер виділяють 12 водогосподарських ділянок:

- водогосподарська ділянка від витoku до гирла р. Стрий (код М5.2.0.01);
- водогосподарська ділянка річки Стрий (код М5.2.0.02);
- водогосподарська ділянка від гирла р. Стрий до гирла р. Гнила Липа (код М5.2.0.03);
- водогосподарська ділянка від гирла річки Гнила Липа до гирла р. Серет (включаючи річку Гнила Липа та виключаючи річки Бистриця і Серет) (код М5.2.0.04);
- водогосподарська ділянка річки Бистриця (код М5.2.0.05);
- водогосподарська ділянка річки Серет (код М5.2.0.06);
- водогосподарська ділянка від гирла р. Серет до м. Могилів-Подільський (виключаючи р. Збруч) (код М5.2.0.07);
- водогосподарська ділянка річки Збруч (код М5.2.0.08);
- водогосподарська ділянка від міста Могилів-Подільський до державного кордону України (код М5.2.0.09);
- водогосподарська ділянка від державного кордону до гирла річки Реут (в межах України) (код М5.2.0.10);
- водогосподарська ділянка від гирла р. Бик до гирла р. Дністер (в межах України) (код М5.2.0.11);
- водогосподарська ділянка Дністровський лиман (код М5.2.0.12) [10].

Об'єктом нашого дослідження обрано дві водогосподарські ділянки річки Дністер (М5.2.0.07; М5.2.0.09) – від м. Могилів-Подільський до державного кордону України (рис. 1, рис. 2), виключаючи водогосподарську ділянку річки Збруч (М5.2.0.08). Метою є аналіз обсягів та структури водокористування водогосподарських ділянок р. Дністер (М5.2.0.07; М5.2.0.09), від м. Могилів-Подільський до державного кордону України.

Рис. 1. Водогосподарська ділянка р. Дністер від гирла р. Серет до міста Могилів-Подільський (виключаючи р. Збруч) (код М5.2.0.07) [10]

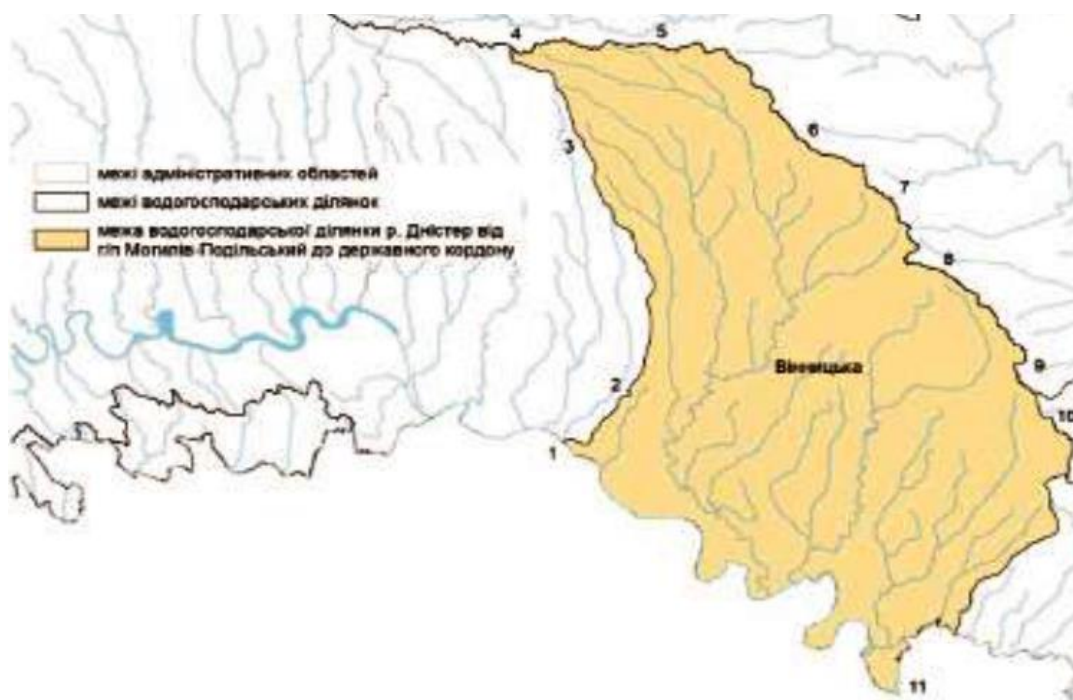

Рис. 2. Водогосподарська ділянка р. Дністер від міста Могилів-Подільський до державного кордону України (код М5.2.0.09) [10]

За звітною статистичною інформацією водгоспів (форма 2ТП) [2], нами проаналізовано структуру використання води та скидання зворотних (стічних) вод у межах двох водогосподарських ділянок р. Дністер (М5.2.0.07; М5.2.0.09), від м. Могилів-Подільський до державного кордону України. Встановлено, що за 2024 рік у межах досліджуваної території забрано із природних водних об'єктів 55,77 млн. м³ води, з яких лише 8,6 млн. м³ із підземних джерел [2]. Водночас, використано понад 38 млн. м³ свіжої води, у тому числі на питні і санітарно-гігієнічні потреби – 10,4 млн. м³ води, на виробничі потреби – 25 млн. м³, на зрошення – 2,2 млн. м³ та 0,4 млн. м³ – на інші потреби (рис. 3).

Рис. 3. Структура використання води у водогосподарських ділянках річки Дністер (M5.2.0.07; M5.2.0.09), від м. Могилів-Подільський до державного кордону України

Обсяги загального водовідведення у межах двох водогосподарських ділянок річки Дністер (M5.2.0.07; M5.2.0.09), від м. Могилів-Подільський до державного кордону України, за 2024 рік склали 32,7 млн. м³ води [2]. У поверхневі водні об'єкти досліджуваних водогосподарських ділянок за звітний рік було скинуто 31,2 млн. м³ стічних вод. У тому числі 0,55 млн. м³ – забруднених зворотних (стічних) вод та 22,08 млн. м³ – нормативно чистих без очистки зворотних вод (рис. 4). На очисних спорудах в межах досліджуваних територій, за 2024 рік, було очищено 8,6 млн. м³ стічних вод, обсяг оборотного водокористування склав 54,2 млн. м³ води [2].

Рис. 4. Структура скидання зворотних (стічних) вод у поверхневі водні об'єкти водогосподарських ділянок річки Дністер (M5.2.0.07; M5.2.0.09), від м. Могилів-Подільський до державного кордону України, за 2024 рік

Отож, за результатами проведеного аналізу структури водокористування двох водогосподарських ділянок річки Дністер (М5.2.0.07; М5.2.0.09), від міста Могилів-Подільський до державного кордону України, можемо зробити висновок про порушення окремих параметрів гідроекологічної безпеки досліджуваної території. На очисних спорудах в межах двох водогосподарських ділянок басейну річки Дністер, очищається лише близько 30% стоків, що є доволі низьким показником. Адже у Тернопільській області цей показник становить 53%, у Хмельницькій – 64%, у Вінницькій – 52%, а загалом у басейні Дністра – 58%. Тому запровадження ефективних механізмів раціонального водокористування, у межах водогосподарських ділянок річки Дністер є пріоритетним напрямком екологічної політики, як на регіональному, так і на національному рівнях. Плани управління басейнами малих і середніх річок в басейні р. Дністер, обов'язково повинні включати заходи з відновлення систем централізованого водовідведення у населених пунктах, реконструкцію недіючих очисних споруд та ліквідацію несанкціонованих скидів у поверхневі водні об'єкти.

Список використаних джерел:

1. Водний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 20.09.2025 р.).
2. Державне агентство водних ресурсів України. Державний облік водокористування. URL : <https://www.davr.gov.ua/derzhavnij-oblik-vodokoristuvannya> (дата звернення 25.09.2025).
3. Кузик І.Р. Гідрографічне районування Тернопільської області. Матеріали звітної наукової конференції викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін та НДЛ «Моделювання еколого-географічних систем». Тернопіль: ТНПУ, 2022. С. 48-55.
4. Кузик І., Чеболда І., Новицька С. Роль структури водокористування в управлінні басейну річки Дністер. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2025. №2. (59) С. 140-148. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.25.2.15>
5. Кузик І., Чеболда І. Порівняльний аналіз структури водокористування водогосподарських ділянок басейну річки Дністер. *Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції приуроченої 35-літтю утворення географічного факультету у ТНПУ ім. В. Гнатюка (м. Тернопіль, 15-16 травня 2025 р.). За заг. ред. проф. А. Кузишина. Тернопіль : ФОП Осадца Ю.В., 2025. С. 211-216.
6. Кузик І. Структура водокористування як фактор екологічної безпеки водогосподарської ділянки річки Стрий. *Сучасний стан біосфери у науковій спадщині академіка Володимира Вернадського в контексті техногенних загроз*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (1 травня 2025 року). Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2025. С. 59-62.
7. Кузик І., Мельник Ю. Водокористування як чинник формування екологічної безпеки басейну річки Нічлава. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2023. №1. С. 240-247. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.23.1.26>
8. Кузик І. Структура водокористування водогосподарської ділянки річки Збруч. *«Професор Ольга Заставецька – вчена, педагог, організатор географічної науки» (до 70-ої річниці від дня народження вченої)*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Редакційна колегія: Заставецька Л.Б., Заставецький Т.Б., Мариняк Я.О., Стецько Н.П. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 184-188.
9. Настанова з управління басейнами малих річок – приток Дністра: метод. посібник. За ред. В.П. Мельничука, Г.П. Проців. Львів : Сполом, 2019. 166 с.
10. Про затвердження меж районів річкових басейнів, суббасейнів та водогосподарських ділянок. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України. №103 від 03.03.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0421-17#n14>